

Lieta C-43/24 [*Shipov*]ⁱ

**Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu kopsavilkums saskaņā ar Tiesas
Reglamenta 98. panta 1. punktu**

Iesniegšanas datums:

2024. gada 23. janvāris

Iesniedzējtiesa:

Varhoven kasatsionen sad (Bulgārija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2024. gada 18. janvāris

Kasācijas sūdzības iesniedzējs:

K. M. H.

Atbildētāja kasācijas tiesvedībā:

Obshtina Stara Zagora

Pamatlietas priekšmets

Dalībvalsts tiesiskā regulējuma juridiski saistošas interpretācijas, kas izslēdz jebkādu iespēju grozīt ierakstus par dzimumu, ar to saprotot tikai bioloģisko dzimumu, un konkrētas personas vārdu un uzvārdu tās civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinājošos dokumentos, ja šī persona apgalvo, ka ir transseksuāla, saderība ar Savienības tiesībām

Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets un juridiskais pamats

Savienības tiesību interpretācija saskaņā ar LESD 267. pantu

ⁱ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

Prejudiciālie jautājumi

1) Vai Savienības pilsoņu vienlīdzības un brīvas pārvietošanās principi, kas nostiprināti Līguma par Eiropas Savienību (LES) 9. pantā un Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) konsolidētās versijas 8. un 21. pantā un apstiprināti Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pantā un Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā, nepieļauj dalībvalsts tiesisko regulējumu, kas izslēdz jebkādu iespēju grozīt ierakstu par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru (*EGN*) pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civiltāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos?

2) Vai Līguma par Eiropas Savienību (LES) 9. pantā un Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) konsolidētās versijas 8. un 21. pantā nostiprinātie Savienības pilsoņu vienlīdzības un brīvas pārvietošanās principi, kā arī LESD 10. pantā noteiktais diskriminācijas dzimuma, rases, etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ aizliegums, kuri ir apstiprināti Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pantā un Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā, kā arī efektīvas tiesību aizsardzības princips nepieļauj valsts judikatūru (šajā lietā *Obshto sabranie na grazhdanskata kolegia na Varhoven kasatsionen sad* (Augstākās kasācijas tiesas Civillietu palātas plēnums) interpretācijas lēmums Nr. 2/2023), saskaņā ar kuru Eiropas Savienības dalībvalsts teritorijā piemērojamās objektīvās materiālās tiesības neparedz iespēju grozīt ziņas par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civiltāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos, tādējādi radot viņam citādu situāciju, nekā viņam būtu citā dalībvalstī, kuras judikatūra ir pretēja?

Vai ir pieļaujama valsts judikatūra, kas neatļauj dzimumidentitātes maiņu, pamatojoties uz reliģiskajām vērtībām un morāles normām, ja vien tas nav nepieciešams medicīnisku iemeslu dēļ konkrētu – interseksuālu – personu gadījumā?

Vai ir pieļaujama valsts judikatūra, kas atļauj dzimuma maiņu, pamatojoties uz reliģiskajām vērtībām un morāles normām, tikai konkrētos gadījumos un konkrētām (interseksuālām) personām medicīnisku iemeslu dēļ, bet ne citos gadījumos, kad dzimumidentitāte tiek mainīta citu, atšķirīgu medicīnisku iemeslu dēļ?

3) Vai Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā (spriedumi C-673/16 un C-490/20) atzītais Eiropas Savienības dalībvalstu pienākums saistībā ar Direktīvas 2004/38/ES un LESD 21. panta 1. punkta piemērošanu atzīt citā dalībvalstī reģistrētu personas civiltāvokļa aktu atbilstoši šīs valsts tiesībām ir piemērojams arī attiecībā uz dzimumu kā civiltāvokļa aktu reģistra ieraksta būtisku elementu un vai tad, ja citā dalībvalstī ir reģistrēta personas, kura ir arī Bulgārijas valstspiederīgā, dzimuma maiņa, šis fakts ir jāreģistrē attiecīgajos Bulgārijas Republikas reģistros?

4) Vai, ņemot vērā no Hartas un ECPAK izrietošās tiesības uz taisnīgu tiesu, ir pieļaujama juridiski saistoša Konstitūcijas interpretācija, kas sniegta *Konstitutionsen sad* (Konstitucionālā tiesa) spriedumā, saskaņā ar kuru jēdziens “dzimums” ir jāsaprot tikai bioloģiskā nozīmē; vai šāda interpretācija ir saderīga ar Savienības tiesību prasībām un vai tā var būt juridisks šķērslis dzimuma maiņas reģistrēšanai?

Atbilstošās Savienības tiesību normas un Eiropas Savienības Tiesas judikatūra

Līgums par Eiropas Savienību (turpmāk tekstā – “LES”), it īpaši tā 9. pants

Līgums par Eiropas Savienības darbību (turpmāk tekstā – “LESD”), it īpaši tā 8., 10., 21. un 267. pants

Eiropas Savienības Pamattiesību harta (turpmāk tekstā – “Harta”), it īpaši tās 7. pants

Padomes Direktīva 76/207/EEK (1976. gada 9. februāris) par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darbu, profesionālās izglītības un izaugsmes iespējām un darba apstākļiem (turpmāk tekstā – “Direktīva 76/207/EEK”)

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/38/EK (2004. gada 29. aprīlis) par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (turpmāk tekstā – “Direktīva 2004/38/EK”)

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2006/54/EK (2006. gada 5. jūlijs) par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgas iespējas un attieksmi pret vīriešiem un sievietēm nodarbinātības un profesijas jautājumos (turpmāk tekstā – “Direktīva 2006/54/EK”)

Atbilstošie Tiesas spriedumi:

- *Razzouk* un *Beydoun*/Komisija, apvienotās lietas 75/82 un 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- *Defrenne*, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- *P./S.*, C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- *Grzelczyk*, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458
- *Coman* u.c., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385

– *Stolichna obshtina, rayon “Pancharevo”*, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Atbilstošās starptautisko tiesību normas

Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (turpmāk tekstā – “ECPAK”), it īpaši tās 8., 9. un 14. pants

Ministru Komitejas Ieteikums CM/Rec(2010)5 (2010. gada 31. marts) dalībvalstīm par pasākumiem ar dzimumorientāciju vai dzimumidentitāti saistītas diskriminācijas apkarošanai (pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja)

Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcijas:

- 2048 (2015) par “Transpersonu diskrimināciju Eiropā”, 2015. gada 22. aprīlis
- 1728 (2010) “Diskriminācija dzimumorientācijas un dzimumidentitātes dēļ”, 2010. gada 29. aprīlis

Ziņojums par diskriminējošiem tiesību aktiem, praksi un vardarbību pret personām dzimumorientācijas un dzimumidentitātes dēļ (A/H[RC]/19/41), 2011. gada 17. novembris

Atbilstošā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) Strasbūrā judikatūra:

- spriedums, 1992. gada 25. marts, B pret Franciju (sūdzība Nr. 13343/87)
- spriedums, 2020. gada 9. jūlijs, Y. T. pret Bulgāriju (sūdzība Nr. 41701/16)
- spriedums, 2022. gada 27. septembris, P. H. pret Bulgāriju (sūdzība Nr. 46509/20)

Atbilstošās valsts tiesību normas

Konstitutsia na Republika Bulgaria (Bulgārijas Republikas Konstitūcija; turpmāk tekstā – “Konstitūcija”), it īpaši tās 4., 6., 32. un 57. pants

Konstitutsionen sad (Konstitucionālā tiesa) spriedums Nr. 15, 2021. gada 26. oktobris, konstitucionālajā lietā Nr. 6/21

Grazhdanski protsesualen kodeks [Civilprocesa kodekss], tā 127., 146., 280., 288., 292., 293., 546., 547. un 628.-633. pants

Nakazatelen kodeks [Kriminālkodekss], tā 128. pants

Zakon za grazhdanskata registratsia (Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums; turpmāk tekstā – “ZGR”), it īpaši tā 1.-5., 8., 9., 12.-14., 19., 42., 45., 73.-75., 83., 100. un 101. pants

Zakon za zashtita ot diskriminatsia [Likums par aizsardzību pret diskrimināciju], it īpaši tā 1., 2., 4., 6. pants un Papildu noteikumu 1. panta 1. punkts un 17. pants

Zakon za bulgarskite lichni dossenti [Likums par Bulgārijas personu apliecinošiem dokumentiem], tā 9. pants

Zakon za sadebnata vlast [Likums par tiesu varu], it īpaši tā 130. pants

Īss faktisko apstākļu un tiesvedības izklāsts

1. Saskaņā ar Bulgārijas Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likumu pēc katra bērna piedzimšanas Bulgārijā konkrētā termiņā ir jāizsniedz dzimšanas apliecība, kurā ir jānorāda šajā likumā minētās ziņas, it īpaši bērna vārds, uzvārds, identifikācijas numurs, dzimums un valstspiederība (45. pants). Katras personas vārdu izvēlas vecāki un rakstveidā paziņo civilstāvokļa aktu reģistrācijas amatpersonai dzimšanas apliecības izsniegšanas laikā (12. pants). Saskaņā ar minētā likuma 19. pantu vārda, tēva vārda vai uzvārda maiņu atļauj tiesa pēc attiecīgās personas rakstveida pieteikuma, it īpaši, ja tas ir nepieciešams būtisku apstākļu dēļ. Atbilstoši minētajam likumam civilstāvokļa aktu reģistra ieraksti jau izsniegtos civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos tiek grozīti tiesas vai administratīvā procesa kārtībā (73. pants).
2. Pamatojoties uz abiem pēdējiem minētajiem noteikumiem, K. M. H. iesniedza pieteikumu *Rayonen sad Stara Zagora* (Stara Zagoras rajona tiesa), lai ar tiesas spriedumu tiktu atzīts, ka viņš ir sieviešu dzimuma persona, un lai tiktu atļauts grozīt ierakstus par viņa dzimumu un vārdu, uzvārdu viņa dzimšanas apliecībā.
3. K. M. H. ir dzimis 1990. gada 7. augustā *Obshtina Stara Zagora* [Stara Zagoras pašvaldībā], Bulgārijā. 1990. gada 10. augustā pašvaldības administratīvā iestāde izsniedza K. M. H. dzimšanas apliecību, kurā viņš bija reģistrēts kā vīriešu dzimuma persona. Lai gan K. M. H. bija piedzimis ar vīriešu dzimuma pazīmēm, viņš sevi vienmēr esot uztvēris kā sievieti izskata, uzvedības, uztveres, emocionalitātes un izturēšanās ziņā. Jau agrā bērnībā viņš neesot interesējies par rotaļlietām, kas tika uzskatītas par zēnu rotaļlietām, pubertātes laikā viņš esot sācis taisīt sieviešu frizūras, uzklāt grīmu, valkāt sieviešu apģērbu un veikt sievietēm raksturīgas nodarbes. Jau kopš jaunības viņš esot izjutis dzimumtieksmi pret vīriešiem. K. M. H. esot uzvedies kā sieviete, gērbies kā sieviete un juties kā sieviete, taču esot saskāries ar vecāku un citu ģimenes locekļu neizpratni. K. M. H. ir reģistrēts kā vīriešu dzimuma persona personas apliecībā, ko izdevusi *Ministerstvo na vatreshnite raboti* (Iekšlietu ministrija, MVR) Stara Zagorā. Tā kā viņa izskats un uzvedība neatbilstot ierakstam oficiālajos personu apliecinošajos dokumentos, viņam esot grūtības atrast darbu. Šobrīd viņš dzīvojot Itālijā, un viņam esot pastāvīgs partneris, kurš viņu uzturot. Viņš esot uzsācis hormonu terapiju un vēloties veikt dzimuma maiņas operāciju, kas nozīmējot arī izmaiņas viņa civilstāvoklī. Dzimuma un vārda, uzvārda maiņa viņam palīdzētu pārvarēt ikdienas neērtības un grūtības, ar kurām viņš saskaras, meklējot darbu. K. M. H.

skatījumā viņa cilvēktiesības esot dzīvot pilnvērtīgi un harmonijā ar sevi. Viņa vēlme mainīt dzimumu esot patiesa un nelokāma.

- 4 Pirmās instances tiesvedībā tika saņemts bulgāru endokrinoloģijas, vielmaiņas slimību un androloģijas speciālista un itāļu psihologa atzinums. Tika apstiprināta personas vēlme pabeigt klīnisko un terapeitisko procedūru pilnīgai feminizācijai. Tika diagnosticēta dzimumidentitātes distrofija (traucējumi) un grūtības kontaktēties ar citiem cilvēkiem un veidot attiecības. Turklāt tiesvedībā tika saņemts divu ekspertu, psihiatra un psihologa, sagatavots plašs tiesu medicīniskās ekspertīzes atzinums, kurā tika apstiprināts pieteicēja transseksuālisms: viņš vēloties, lai viņu uztvertu kā piederīgu pretējam dzimumam, viņš arī izjūtot diskomfortu sava anatomiskā dzimuma dēļ. Tika konstatēts, ka novērtētā persona necieš no fiziskas vai garīgas slimības. Esot novērojami tikai dzimumidentitātes traucējumi. Tiek precizēts, ka transseksuālisms neesot psihiska slimība. Tas rodoties embrija dzimumattīstības laikā mātes miesās. Cilvēki ar transseksuālismu esot spiesti dzīvot pastāvīgā diskomfortā un konfliktā gan ar savu anatomiju, gan ar sabiedrību.
- 5 2018. gada 28. februāra spriedumā *Rayonen sad Stara Zagora* noraidīja K. M. H. pieteikumu kā nepamatotu. Lai gan pieteicējs esot transseksuāls, Bulgārijas tiesībās neesot juridiska pamata pieteikuma apmierināšanai. Bulgārijas tiesībās neesot tiesiskā regulējuma, kritēriju un nosacījumu, saskaņā ar kuriem varētu tikt apmierināts transseksuālu personu pieteikums par dzimuma ieraksta grozījumiem dzimšanas apliecībā. Likumā esot paredzēta civilstāvokļa akta ziņu grozīšanas procedūra jau izsniegtos civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos, bet nav paredzēta procedūra, lai grozītu faktus, uz kuru pamata šīs ziņas ir reģistrētas. Objektīvi Bulgārijas tiesībās neesot paredzēta iespēja noteikt dzimumu citādi, kā vien pamatojoties uz primārajām dzimuma pazīmēm un it īpaši pamatojoties uz psihisko dzimumu kā piederības sajūtu konkrētam dzimumam. Neesot jēdziena “transseksuālisms” juridiskas definīcijas; nepilnības Bulgārijas materiālajās un procesuālajās tiesībās nevarot novērst, tieši piemērojot ECPAK 8. pantu, lai gan tas esot daļa no valsts tiesībām.
- 6 K. M. H. iesniedza apelācijas sūdzību *Okrazhen sad Stara Zagora* (Stara Zagoras apgabaltiesa), kas 2018. gada 15. jūnijā apstiprināja pirmās instances tiesas spriedumu. Apelācijas tiesa norādīja, ka civilstāvokļa aktu reģistra ieraksts ietver visas ziņas, kas personu kā subjektīvo tiesību subjektu atšķir no citām personām sabiedrībā un ģimenē. Šīs ziņas, tostarp attiecīgās personas vārds, uzvārds un dzimums, tiek iekļautas civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošo dokumentu reģistros un iedzīvotāju reģistros. Fiziskas personas dzimums tiek noteikts dzimšanas brīdī, pamatojoties uz primārajām dzimuma pazīmēm. Saskaņā ar Bulgārijas tiesībām “dzimums” esot jāsaprot kā “bioloģiskais”, nevis “psihiskais dzimums”, turklāt likumā neesot reglamentēti dzimuma maiņas nosacījumi. Tāpēc neesot iespējams atļaut mainīt dzimumu, ja vien tas nav nepieciešams ķermeņa pārveidošanās dēļ. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma normas esot pilnīgi nepārprotamas un nepieļaujot nekādu citādu interpretāciju. Šādos apstākļos neesot pamata atļaut grozīt civilstāvokļa akta ziņas pieteicēja dzimšanas apliecībā.

- 7 Par apelācijas tiesas spriedumu K. M. H. iesniedza kasācijas sūdzību. *Varhoven kasatsionen sad* (Augstākā kasācijas tiesa, turpmāk tekstā – “VKS”) atzina kasācijas sūdzību par pieņemamu attiecībā uz šādiem jautājumiem: i) Vai ir pārkāpts Bulgārijas tiesiskais regulējums, ja tiesa, kurā iesniegts pieteikums, atsakās atļaut juridiski grozīt civilstāvokļa akta ziņas par “dzimumu” dzimšanas apliecībā, ja šie grozījumi pieprasīti transseksuālisma dēļ, un šī tiesa pamato nolēmumu ar to, ka nav šādu grozīšanu reglamentējoša likuma? ii) Vai ir nepieciešama iepriekšēja ķirurģiska iejaukšanās ārējo dzimuma pazīmju jomā, lai varētu apmierināt pieteikumu par sākotnēji reģistrētā personas dzimuma juridisku maiņu? 2019. gada 28. jūnija spriedumā VKS nolēma, ka transseksuālām personām pret viņu gribu nevar pieprasīt veikt ķermeņa pārveidošanas operāciju kā priekšnoteikumu dzimuma maiņai. Saskaņā ar ECT judikatūru uz transseksuālu personu iespēju mainīt dzimumu attiecas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Tādēļ valstij ir jānodrošina šo tiesību ievērošana un jānovērš nepamatota iejaukšanās to īstenošanā, jo dzimuma, vārda, uzvārda, dzimumorientācijas un dzimumdzīves noteikšana ietilpst ECPAK 8. pantā aizsargātajā privātajā sfērā. Neraugoties uz valsts tiesiskā regulējuma neesamību, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramības princips prasa, lai tiesa katrā atsevišķā gadījumā pārbaudītu, vai ir izpildīti materiāltiesiskie nosacījumi dzimuma maiņai kā priekšnoteikums civilstāvokļa akta ziņu par dzimšanas apliecībā norādīto “dzimumu” juridiskai grozīšanai, lai panāktu nepieciešamo pareizo līdzsvaru starp sabiedrības interesēm un indivīda interesēm. VKS nodeva lietu atpakaļ apelācijas tiesai atkārtotai izskatīšanai ar norādījumiem iegūt jaunus pierādījumus.
- 8 Atkārtoti izskatot lietu, *Okrazhen sad Stara Zagora* ievēroja VKS juridiski saistošos norādījumus. Tomēr 2019. gada 21. novembrī apelācijas tiesa apstiprināja sākotnējo pirmās instances tiesas spriedumu, saskaņā ar kuru jaundzimušā dzimumu nosaka dzimšanas brīdī, pamatojoties uz viņa primārajām dzimuma pazīmēm – bioloģisko dzimumu. Šajā lietā tika lūgts grozīt personu individualizējošo pazīmi “dzimums”, jo pati persona iekšēji izjutot piederību sieviešu dzimumam. Tomēr dzimums esot bioloģiska, nevis sociāla kategorija, tāpēc tas neesot atkarīgs no personas lēmuma, bet gan no anatomijas un fizioloģijas. Tiek atkārtots secinājums, ka Bulgārijas Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums neparedz procedūru, lai dzimšanas apliecībā varētu reģistrēt citu, jaunu, atšķirīgu dzimuma veidu, tostarp tā dēvēto psihisko dzimumu. Dzimuma maiņa šajā procedūrā esot iespējama tikai pēc ķermeņa pārveidošanas. No fizioloģijas viedokļa persona skaidri un nepārprotami esot vīrietis neatkarīgi no tās iekšējās identifikācijas ar pretējo dzimumu. Tādēļ tika apstiprināts, ka pieteikums par dzimuma un vārda, uzvārda ziņu grozīšanu dzimšanas apliecībā ir nepamatots.
- 9 Pieteicējs ir iesniedzis kasācijas sūdzību par šo apelācijas tiesas spriedumu. VKS ir konstatējusi pretrunīgu judikatūru, apturējusi tiesvedību un nodevusi lietu izskatīšanai *VKS Obshto sabranie na grazhdanskata kolegia* (Civillietu palātas plēnums; turpmāk tekstā – “OSGK”) interpretācijas lēmuma pieņemšanai. Tā rezultātā tika pieņemts 2023. gada 20. februāra interpretācijas lēmums Nr. 2/2020.

Pēc tam VKS atjaunoja tiesvedību šajā lietā un saistībā ar pretrunu ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru (it īpaši spriedumam P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170) atzina kasācijas sūdzību par pieņemamu attiecībā uz šādiem tiesību jautājumiem: a) Vai fiziskām personām ir tiesības noteikt savu identitāti, tostarp piederību konkrētam dzimumam? b) Vai tiesas atteikums uzdot grozīt ziņas par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos ir atšķirīga attieksme?

Īss lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu motīvu izklāsts

- 10 Iesniedzējtiesas skatījumā galvenais iemesls, kāpēc ir jāiesniedz lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir iespējamā pretruna starp tiesai juridiski saistošo valsts judikatūru un Savienības tiesībām.
- 11 Vispirms jānorāda, ka Bulgārijas *Konstitutionsen sad* (Konstitucionālā tiesa) ir sniegusi juridiski saistošu Bulgārijas Konstitūcijā lietotā jēdziena “dzimums” interpretāciju (2021. gada 26. oktobra spriedums Nr. 15). Tā ņem vērā, ka šis jēdziens Bulgārijas Konstitūcijas izpratnē ir jāsaprot tikai tā bioloģiskajā nozīmē. Jautājums esot nevis par to, vai tiek atzītas personas tiesības noteikt savu dzimumu tādā vai citādā veidā, bet gan “tikai par valsts pienākumu respektēt personas pašnoteikšanos attiecībā uz dzimumu, kas nav tās bioloģiskais dzimums”. Šajā ziņā no iesniedzējtiesas viedokļa ir jāpārbauda, vai, pilnībā ņemot vērā šo juridiski saistošo Konstitūcijas interpretāciju, ir nodrošināta saderība ar Savienības tiesību prasībām un vai šī interpretācija ir juridisks šķērslis dzimuma maiņas reģistrēšanai.
- 12 Saskaņā ar ZSV 130. panta 2. punktu interpretācijas lēmumi ir juridiski saistoši tiesu un administratīvajām iestādēm, vietējām pašpārvaldes iestādēm un visām iestādēm, kas izdod administratīvos aktus. Šajā ziņā ir jāņem vērā arī īpašā uzmanība, ko iesniedzējtiesa pievērš 7. punktā minētajam VKS OSGK 2023. gada 20. februāra interpretācijas lēmumam Nr. 2/2020. Saskaņā ar minēto lēmumu piemērojamās Bulgārijas objektīvās materiālās tiesības neparedz iespēju tiesai Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likumā paredzētā procedūrā atļaut grozīt ziņas par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos. Bulgārijas tiesību sistēmā jēdziens “dzimums” tiek saprasts tikai tā bioloģiskajā nozīmē, un tiesai netiekot ļauts grozīt izsniegtus civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentus attiecībā uz transseksuālas personas dzimumu. Tiek uzskatīts, ka *Konstitutionsen sad* sprieduma neievērošana ir Pamatlikuma pārkāpums, jo tas ietekmē tiesiskas valsts pamatprincipus, ko regulē Konstitūcija un valsts tiesību akti. Savienības tiesības neprasot citādu secinājumu šajā jautājumā, jo civilstāvokļa tiesiskais regulējums esot dalībvalstu kompetencē, proti, tiek ņemta vērā to nacionālā identitāte, kas ir raksturīga to politiskajām un konstitucionālajām struktūrām. Eiropas Savienības Tiesa savos spriedumos civilstāvokļa un laulības tiesisko regulējumu esot atstājusi Savienības dalībvalstu

autonomijas ziņā. Šajā lietā sabiedrības intereses esot svarīgākas par transseksuālo pieteicēju interesēm panākt atļauju mainīt dzimumu civilstāvokļa aktu reģistros. Ziņu grozīšana pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos ietekmē citu personu, tostarp nepilngadīgo un rīcībnespējīgo personu (pieteikuma iesniedzēja bērni), kā arī viņa laulātā civilstāvokli. Tā rezultātā personas izcelsme tiktu noteikta nevis no divām dažāda dzimuma personām (māte un tēvs), bet gan no viena dzimuma personām, ko nepieļaujot Bulgārijas Republikas piemērojamās tiesības. Sabiedrības prioritāras intereses izrietot no valstī piemērojamo materiālo tiesību izvērtējuma. Ne Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums, ne kāds cits likums neparedz, kā pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, ziņu par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru grozīšana ietekmēs pieteicēja bērna civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentus, it īpaši bērna dzimšanas apliecībā ierakstīto izcelsmi, kurā pieteicējs ir norādīts kā tēvs vai attiecīgi māte. Grozījumi ietekmējot citas personas tiesisko sfēru, skaidri neregulējot šādu grozījumu sekas bērnam. ECT neesot nospriedusi, ka ECPAK 8. pantā ir noteikti materiāltiesiskie nosacījumi transseksuālas personas tiesībām pieprasīt, lai konvencijas dalībvalsts tiesa atļautu dzimuma maiņu izdotos civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos, un neesot konstatējusi pārkāpumu, kas izpaužas kā šāda valsts pozitīvo pienākumu neizpilde.

- 13 Iesniedzējtiesa arī velk paralēles ar ECT judikatūru un atgādina, ka 2020. gada 9. jūlija spriedumā lietā Y. T. pret Bulgāriju (sūdzība Nr. 41701/16) un 2022. gada 27. septembra spriedumā lietā P. H. pret Bulgāriju (sūdzība Nr. 46509/20) ECT ir notiesājusi Bulgāriju par ECPAK 8. panta prasību pārkāpumu, jo valsts nebija panākusi pareizo līdzsvaru starp sabiedrības interesēm un pieteicēju personiskajām interesēm attiecībā uz izmaiņām civilstāvoklī. ECT ir pamatojusi šos spriedumus, norādot, ka neraugoties uz valsts tiesu konstatējumu, ka apgalvotais dzimums neatbilst pieteicēju bioloģiskajam dzimumam, un atteikumu atļaut grozīt personu apliecinošos dokumentos, jo tas neesot sabiedrības interesēs, valsts tiesas nav konkrēti pamatojušas sabiedrības intereses saistībā ar pieteicēju tiesībām uz viņu dzimumidentitātes atzīšanu.
- 14 Ņemot vērā minēto judikatūru, iesniedzējtiesa atzīst, ka tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi patiešām ietver transseksuālu personu iespēju mainīt dzimumu un ka šis fakts liek valstij nodrošināt šo tiesību ievērošanu un nepieļaut nepamatotu iejaukšanos to īstenošanā. Tā kā saskaņā ar Konstitūciju ECPAK normas ir tieši piemērojamas un tām ir prioritāte pār Bulgārijas valsts tiesību aktiem, valstspiederīgie var atsaukties uz tām valsts tiesās, pat ja nav detalizēta valsts tiesiskā regulējuma.
- 15 Šajā ziņā iesniedzējtiesa uzskata, ka Bulgārijā piemērojamās objektīvās materiālās tiesības, kas ietver gan Savienības tiesības, gan ECT judikatūru, neietver aizliegumu grozīt ziņas par dzimumu, vārdu, uzvārdu un identifikācijas numuru pieteicēja, kurš apgalvo, ka ir transseksuāls, civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos. Rodas jautājums, vai ar interpretācijas lēmumu tiek izveidota valsts judikatūra, kurā pret transseksuālām personām ir mazāk labvēlīga

attieksme nekā pret interseksuālām personām vai citām personām, kurām dzimuma juridiska maiņa ir nepieciešama medicīnisku iemeslu dēļ.

- 16 Iesniedzējtiesa norāda, ka transseksuālas personas ar Bulgārijas valstspiederību jau pirms interpretācijas lēmuma Nr. 2/2023 pieņemšanas ir mainījušas savu dzimumu tiesas ceļā, tostarp bez ķirurģiskas iejaukšanās vai hormonu terapijas. Personu tiesības mainīt dzimumu civilstāvokļa aktu reģistrāciju apliecinošos dokumentos jau ir atzītas vairākos Bulgārijas tiesu galīgos spriedumos, kas pasludināti, pamatojoties uz tiesību normām. Tādēļ ir jānoskaidro, vai pievienotā interpretācijas lēmuma ievērošana nerada diskrimināciju un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu (jo interpretācijas lēmums praktiski aizliedz nākotnē juridiski mainīt transseksuālu personu dzimumu).
- 17 Iesniedzējtiesas skatījumā šī dažādā judikatūra attiecībā uz personām, kas atrodas vienādā vai līdzīgā situācijā, ir atšķirīga attieksme, kas rada nenoteiktību un neskaidrību par attiecīgo personu tiesisko statusu un ietekmē viņu tiesības dzīvot atbilstoši dzimumam, kuram tās jūtas piederīgas. Iesniedzējtiesa arī atgādina, ka saskaņā ar vienlīdzīgas attieksmes principu “pret personām, kas atrodas vienādā situācijā, ir jānodrošina juridiski vienāda attieksme”.
- 18 Iesniedzējtiesas uzskata, ka dzimuma maiņa ir process, kas būtu jāveic no vienkāršāka un atgriezeniska (nav bīstams veselībai un dzīvībai) uz sarežģītāku un neatgriezenisku (ar risku veselībai un dzīvībai). Saskaņā ar šo loģiku vispirms ir jāmaina vārds, uzvārds un identifikācijas numurs, kuru maiņa ir atgriezeniska; vēlāk transseksuāla persona, ja ir skaidra vēlme un brīva griba, var veikt neatgriezenisku ķirurģisku vai citādu iejaukšanos fiziskā dzimuma korekcijai. Tas ir transseksuālas personas interesēs, lai tai vispirms nebūtu jāveic riskanta bioloģiskā ārstēšana un neatgriezeniska ķirurģiskā iejaukšanās kā nosacījums iespējai vēlāk mainīt dzimumu civilstāvokļa izpratnē.
- 19 Iesniedzējtiesas skatījumā interpretācijas priekšmetam vajadzētu būt arī jautājumam, vai aizliegums juridiski grozīt dzimšanas apliecībā norādītās ziņas nav pretrunā LESD 8. un 21. pantā nostiprinātajiem Savienības pilsoņu vienlīdzības un brīvas pārvietošanās principiem, kas apstiprināti Hartas 7. pantā un ECPAK 8. pantā, jo attiecīgās personas nevar pierādīt savu identitāti, identificējoties ar personu apliecinošiem dokumentiem, kuros tās reģistrētas kā cita dzimuma personas.
- 20 Šajā ziņā un tā kā dzimums ir civilstāvokļa aspekts, iesniedzējtiesa uzskata, ka Tiesai ir jāpārbauda, vai no Savienības tiesībām izriet Bulgārijas tiesas pienākums atzīt Bulgārijas valstspiederīgā dzimuma maiņu, kas notikusi citā dalībvalstī, uzdodot to reģistrēt attiecīgajos reģistros. Pretējs risinājums nozīmētu, ka viena un tā pati persona dažādās dalībvalstīs varētu būt reģistrēta ar atšķirīgu dzimumu.
- 21 Iesniedzējtiesas skatījumā neskaidrības par šiem lietas izspriešanai būtiskajiem jautājumiem var atrisināt tikai ar prejudiciālajos jautājumos minēto Savienības

tiesību normu juridiski saistošu interpretāciju, kas ir vienīgi Eiropas Savienības Tiesas kompetencē.

DARBBA VERSIJA